

Eric Hallström – naivisten som levde sig in i de sjuka barnens värld

Hallströms barn- och ungdomsår i Stockholm präglades av ekonomiskt armod i en familj terroriserad av en psykiskt sjuk far och en syskonkrets drabbad av tuberkulos och själslig ohälsa. I oljemålningen »Barnsjukhuset i Strängnäs« på motstående sida (färdigställd 1918, 43x89 cm) berättar han sagan om de friska och lyckliga barnen på solsidan och deras sjuka kamrater instängda på sjukhusgården.

Porträttet till vänster av Hallström i sin ateljé är hämtat ur Lennart Seths verk om konstnären [1].

■ De sjuka barnens längtan till det friska livet och sommarens sorglöshet präglar Eric Hallströms målning »Barnsjukhuset i Strängnäs«. Målningen blev färdig 1918, medan de svenska konstnärerna fortfarande kände av krigsårens isolering.

För den då 25-årige Hallström var det en brytningstid; han hade mognat under en period av sökande och en kortvarig påverkan av kubismen för att börja måla i en omedelbar, naivistisk stil med inspiration från bl a allmogekonst, Henri Rousseau och Paul Cézanne.

Enligt konstnären själv är »Barnsjukhuset« en bild målad ur minnet med intryck från några sommarveckor i Strängnäs 1917. Kanske kan det också vara en självbiografisk stämningssbild av målarens känsla av isolering och utanförskap? Hans barn- och ungdomsår i Stockholm hade präglats av ekonomiskt armod i en familj terroriserad av en psykiskt sjuk far och en syskonkrets drabbad av tuberkulos och själslig ohälsa [1, 2]. Man kan spekulera över huruvida målaren och

hans syskon, dubbelexponerade, utgör den dystra skaran sjuklingar.

Målningens komposition bygger på kontraster. Sorgens värld ställs mot glädjens. Sjukhusmiljön med en tung byggnad och slutna gård i kall, grå skugga är avgränsad från en öppen äng som doftar av sommar och sluttar mot solglittrande vatten. Inne i den dystra världen finns grupper av sjuklingar, en stödd på en krycka, en halvliggande i rullstol, men där ute på ängen leker ljusklädda flickor, en jagar en gyllene fjäril.

Fanns inspirationen till målningen i Strängnäs? Även om staden 1917 inte hade något specialiserat barnsjukhus vårdades också barn i sjukstugan, och den låg nära vatten, på en tomt vid Nabbviken [3]. Inrättningen hade vid den tiden 24 vårdplatser, och nog kunde där finnas inspiration att hämta för målningen av barn i rullstol och på kryckor [4]. Av de 430 som togs in under året vårdades ett tjugotal för benbrott. Bland dem som registrerades som olycksfall fanns fem skadade vid lek, en vid velociped-

åkning och en vid ridning. Medelvårdtiden var 21 dagar.

Resan till Strängnäs var Hallströms första från uppväxtmiljön i Stockholm. I stiftsstaderna hittade han och kamraten Gunnar Svensson många motiv som de speglade med naivistisk inlevelse. De hade det fattigt. I ett hyrt hus utanför Strängnäs livnärde de sig på vattvälling, paltbröd och vad fisket gav. Vistelsen slutade med att de oavsiktligt tände eld på tras mattorna i huset. De sökte dölja skadorna för husägaren genom att lägga ut de oskadade matbitarna och måla de saknade partierna direkt på golvet.

Även senare målade Hallström på vad han kom över, bl a plåtbitar och bitar av ett sofflock. Hans naivistiska »Rörstrands porslinsfabrik, 1918« målades på mammans rullgardin.

Redan från barndomen hade Hallström haft nära till vårdinrättningar. När han föddes 1893 bodde familjen på Vanadisvägen 19, nära hörnet av Norrtullsgatan. Där låg bl a Allmänna barnhusin-

Foto: Per Myrrehed

rättningen, skolan för sinnesslöa barn, och litet längre bort fanns Tysta skolan, de dövstumma barnens hem, samt Stadsmissionens barnhem för värnlösa gossar. Allt detta kunde den blivande målaren iakttä från sitt fönster till familjen flyttade 1910, men han hade också fri sikt bort mot vattnet i Brunnsviken. Minnesbilden av barn på kryckor och i rullstol kom kanske snarare från Eugeniahemmet, Sveriges första värdshuset för barn. Den låg också inom räckhåll.

Lennart Seth, som bidragit med den mest omfattande skildringen av Hallströms liv och konstnärskap [1], har lanserat teorin att målningen av barnsjukhuset är en sammanglidning av minnen från det fattiga barndomshemmet vid Norrtullsgatan med intryck från vårdinrättningarna och från lyckligare somrar vid Björnhuvud i Stockholms skärgård invid stora segelleden. Hallström själv förnekade dock på en direkt fråga att motivet anspelade på hans barndomsmiljö. Hans uppväxt och privatliv var stängt för obehörig insyn, där fanns alltför traumatiska minnen.

Han växte upp i en sluten värld. Hemmet stod inte öppet för några lekkamrater. Det berodde delvis på att modern Erika försökte hålla familjens problem hemliga. Fadern Carl hade behövt psykiatrisk vård, men Erika hade bestämt sig för att ta hand om honom i hemmet. Delvis var familjens fattigdom orsaken till isoleringen. Erikas arv från sin far, som var insipient vid Kungliga Operan, hade Carl utnyttjat för att hoppa av från sitt arbete som litograf och utbilda sig till fri konstnär. Det mesta av återstoden av ar-

vet använde han för att bygga ett sommarställe vid Björnhuvud.

Eric Hallström var starkt knuten till mamman. I början av 1920-talet, några år efter det att han flytt från hemmet, avsåg han sig de dopnamn fadern gett honom, Efraim Cornelius, namn som han var djupt generad över. Han döpte sig i stället till Eric efter modern Erika. Hon var den som höll samman hemmet och också svarade för en stor del av barnens skolundervisning.

Bland sjuklingarna utanför barnsjukhuset tycker sig Seth ana alla de fem hallströmska syskonen i olika grupperingar: längst fram Erics fyra systrar, sedan han själv med Elin, som han höll så mycket av. Slutligen står hela syskonskaran samlad med Eric i sin rullstol litet utanför systrarnas krets. Han tycks här identifiera sig med de svårast skadade bland de instängda barnen.

Två av systrarna dog i lungdot, och Elin, som länge var den som ekonomiskt stödde Eric, slutade sitt liv på mentalsjukhus. Modern Erika blev 90 år och dog 1942. Fyra år senare drabbades Eric av halsfluss, som han misskötte. När han väl kom sig för att ta taxi från hemmet i Stocksund för att söka hjälp hos en vän som var läkare i Södertälje var det för sent. Han dog i hjärtförslamning ensam på ett hotellrum den 17 juni 1946.

Eric Hallström betraktas som en av de främsta företrädarna för 1910-talets svenska naivism. Han visade prov på osedvanlig inlevelse i barnets värld. Det syns bl a i raden av ögonblicksbilder av de nio barn han och hustrun Marta fick. Också Stockholms fattiga utkantsstråk

och norrländska nybyggarmiljöer skildrade han med stor berättarglädje och detaljriktighet. På 1920-talet kom han längre än till Strängnäs och målade i Italien och Frankrike, då påverkad av den fantasifattigare nya saktligheten, med Arvid Fougstedt och Otte Sköld som välkända svenska företrädare. Hallström förblev dock naivist, även om målningarna med tiden blev mer verklighetsnära.

Autodidakten Hallström blev vid sidan av Hilding Linnqvist en inspirerande förebild för de yngre naivisterna, bl a Sven X-et Erixson. Med respekt och beundran skrev X-et i minnesord om kamratens måleri:

»Den sköna innerligheten, den dagfriska omedelbarheten. Kunde man måla så, kunde man dikta om sin fattiga värld så strålande, då var ju måleriet i alla fall det fantastiska äventyr, man innerst hoppats på, men som så många försökt ta ifrån en« [5].

Yngve Karlsson

f d redaktör,

Läkartidningens medicinska redaktion

Referenser

1. Seth L. Eric Hallström. Liv och konstnärskap. Stockholm: Raster förlag; 1988.
2. Hoppe R, Seth L. Eric Hallström. 2 uppl. Stockholm: AB Svensk litteratur; 1953.
3. Collmar M. Sociala inrättningar, sjukvård och fattigvård. I: Jägerstad H, redaktör. Strängnäs stads historia. Strängnäs: Föreningen Strengnenses; 1959. p. 723-56.
4. Årsberättelse från Strängnäs sjukstuga för år 1917 (ingår i Medicinstyrelsens handlingar i Riksarkivet).
5. Erixson S. Till minne av Eric Hallström. Konstrevy 1946;22(4-5):186.